

1

2014-ųjų liepą atsitiktinės aplinkybės mane nubloškė į Lietuvą, į Jono Basanavičiaus gatvę Vilniuje.

Tuokėsi draugas ir mane pakvietė tapti liudininku. Suorganizuok, paprašė jis, mano laidotuves. Puoliau prieštarauti, kad dar ankstoka, kad prieš akis visas gyvenimas, be to, jis juk sveikas kaip ridikas, o jei jau išmuš valanda, jo našlę paglobosiu. Laisvo vyro laidotuves, patikslino jis. A, atitariau, nori pasakyti, kad suorganizuočiau pasi-vaikščiojimą po Eliziejaus laukus kaubojų kostiumais? Jis pageidavo striptizo ir ledo ritulio.

Taigi nusipirkom bilietus į Minską, kur vyko ledo ritulio turnyras, turėjęs mums sukurti alibi, nes suprask, mano meile, ką gi mes galim padaryti, jei būsimas su-tuoktinis pamišęs dėl pačiūžų ir ledo ritulio lazdų, jei jis svajoja dalyvauti pasaulio čempionate, o tas kaip tyčia šiomet vyksta Baltarusijoje, kur merginos tokios gražios,

tokios baltaplaukės ir visada pasiruošusios nusimesti drabužėlius. Žodžiu, prisiekėme pridėję ranką prie širdies ir sukryžiaavę pirštus, kad Minske regėsime tik ledo rutulio arenas ir savo viešbutį. Išsiruošėm keturiose, bet lėktuve buvo likusios tik trys vietos, nieko tokio, tariau, nuskrisiu iki Vilniaus, paskui traukiniu atbildėsiu iki Minsko. Štai taip atsidūriau Lietuvoje.

2

Apie Lietuvą turėjau susidaręs tik naivų, supaprastintą neiškių kontūrų vaizdelį. Mano sąmonėje it komiškoje beprotiškoje makalynėje maišėsi ir vėlėsi įvairios epochos: regėjau, kaip vidury pilkų gatvių raitininkai beatodairiškai piestu stato savo žirgus, kaip visų tautų Tėvas čiumpa kunigaikščiui Gediminui už skverno ar valstybės aparato darbuotojai stoja į mūšį prieš Totorių karalystę. Visa tai buvo nei į tvorą, nei į mieta, tad greitai susivokiau, kad Lietuva man visiškai nepažįstama. Galiausiai nejausdamas jokie didesnio susidomėjimo apie ją nežinojau du ar tris dalykus: jos pavadinimas prancūziškai rašomas be h raidės po t, ji didžiausia iš trijų Pabaltijo šalių, joje gyvena apie tris milijonus gyventojų. (Tiesą sakant, galvoje buvo įstrigęs ir paties geriausio šios šalies ledo rutulio žaidėjo vardas, tačiau manydamas, kad ateity jo man tikrai nebe-

prireiks, pasistengiau ištrinti iš atminties; atsikratykime juo vienąkart ir visiems laikams čia paminėdami – tai Dainius Zubrus – ir daugiau apie jį nekalbėkim.)

3

Tądien Vilniuje saulė streikavo, dangus buvo pilkas, sumirkęs, lietus barbeno į lėktuvų skardas – tasai garsas buvo visai malonus, nors kaip atvykusiojo pasveikinimas ganėtinai monotoniškas. Atgavęs lagaminą sėdau į taksi ir išlipau prie geležinkelio stoties. Buvo vidurdienis, traukinys į Minską ne anksčiau kaip po poros valandų, taigi turėjau laiko papietauti, paskui nusipirkti bilietą, tačiau miestą aplankyti, ką jau padarysi, teks kitą kartą.

Užėjau į rūsio restoraną, į vieną tų užkeigų skaldytų akmenų sienomis, aprūkusiomis lubomis, su židiniiais, kuriuose žiemą liepsnoja ugnis, – pavasarį nieko neveikiantis ugniakuras tykiai juokėsi plačiai praverta suodina burna; palubėje kabėjo dvi lemputės, metančios blankią šviesą ant gerokai padėvėto geltono apsiausto – jį vilkėjo vienintelis tądien klientas, jaunas vyrukas, iš nuovargio, o gal iš suglebimo, pasirėmęs alkūnėmis į stalą, į vienos rankos delną įguldęs smakrą, kita įsikibęs į alaus bokalo ąselę.

Ketinau nešdintis iš kur atėjęs, tačiau mūsų žvilgsniai susitiko – jaunuolis atidžiai nužvelgė mane prigesusio-

mis akimis, ir staiga jų gelmėse sužibo kažkas panašaus į ugnelės: karalienės žingsniu prie jo priėjo išsidažiusi padavėja. Ji buvo jaunutė, dar jaunesnė nei tas vaikinys, jos šviesūs plaukai kaspiniu surišti į uodegėlę; mergina dėvėjo baltą palaidinę gilia apvalia iškirpte, o iš jos pūpsojo vešlios krūtys, didelės kaip jaunuolio komplimentai, kuriais jis veikiausiai perniek jai meilinosi (tik įsivaizduoju, juk nemoku lietuviškai).

Valdingu ir maloningu rankos mostu karalienė man nurodė staliuką kampe. Pasiėmiau negrabiai į plastiką įvilktą valgiaraštį: virš valgių lietuviškų pavadinimų it nenugincijami lankymosi šioje vietoje įrodymai sluoksniavosi klientų pirštų atspaudai. Užsisakiau mėsinį. Turite bevielį internetą? Taip, tarė padavėja ir ištiesė man popiergalį, ant jo mažytėmis raidelėmis buvo užrašytas slaptažodis (X-fh3_pH-38, tikrai įsimintina). Nusprendžiau nesiterlioti su tokiu absurdišku skaičių, raidžių ir visokiausių rūšių brūkšnelių deriniu, tad iš lagamino išsitraukiau knygą, tačiau perskaitęs kelis puslapius (ji nebuvo labai įdomi) padėjau ją ant stalo: manęs jau laukė mėsinis. Paskui paprašiau sąskaitos (aštuoni eurai aštuoniasdešimt).

Ir kodėl gi išsitraukęs iš piniginės dešimties eurų kupiūrą nukiūtinau ja nešinas pas padavėją, o piniginę palikau ant stalo tarp tuščios lėkštės ir visa ko pilnos knygos? Yra paslapčių, kurių taip niekada ir neįminsi. Šiaip ar taip, susimokėjęs karalienei, bet ne Anglijos (*Keep the change*, tariau jai, tačiau eurą ir dvidešimt centų ji man gražino),

grįžau prie stalo ir ant jo teradau lėkštę ir knygą: mano piniginė buvo dingusi. Pasisukau į jaunuolį – galbūt jis ką nors matė? Deja, jis taip pat buvo dingęs (man akivaizdžiai nepasisekė). Taigi, pasilikau be pinigų – žinoma, neskaitant tų neįkainojamų kelionpinigių, kuriuos savo pažui teikėsi padovanoti karalienė, – šaly, kurios kalbos nemokėjau, kur nieko nepažinojau, na, išskyrus Dainių Zubrų, ir tai tik iš vardo. Traukinys į Minską išvyks greičiau nei po pusvalandžio, o aš dar neturėjau bilieto. Lijo.

4

Tėvas. Reikėjo paskambinti tėvui, ir tuojau pat, juo blogiau, kad tai buvo vienintelis išsigelbėjimas. Viską jam paaiškinau trim žodžiais: Vilnius, užėiga, lietus, ir paprašiau kaip įmanoma greičiau per „Western Union“ agentūrą persiųsti pinigų. Paskui išsikviečiau taksi, išlipau prie agentūros ir pažadėjau tuoj susimokėti – einu atgauti skolą. Nu jo, lietuviškai išlemeno vairuotojas, vilkintis striukę kailiniu pamušalu (buvo gana vėsi gegužė). Pridūriau, kad turiu eurą ir dvidešimt centų, ir jei jis pageidaujas, galiu sumokėti kaip avansą. Nu jo. Aš tuojau pat grįšiu, pasakiau, tai tik penkių minučių reikalas. Po trisdešimt penkių minučių turėjau už ką nusipirkti bilietą, tačiau traukinys manęs nebelaukė.

Užmokėjęs už pavežimą, vairuotoją paleidau, man buvo nebereikalingas. Lietus čaižė veidą; stebėjau, kaip lašai krinta papliūpomis jau nutolusio taksi žibintų sklaidžiamoje šviesoje. Artimiausias traukinys iš Vilniaus į Minską tą patį vakarą, man prieš akis daugybė valandų, galėjau šlaistytis po miestą, kiek tik norėjau. Bet kur eiti? Kokių tikslu? Na, pagyvensim, pamatysim. Ėjau, kur koks nešė; nuo medžių liūdnamai papsėjo lašai ir plakė prie šaligatvio vieną kitą nukritusį lapą. Puoliau šturmuoti miesto, paskui save vilkdamas lagaminą – jo ratukai vagojo lygiagrečius laikinus, tuoj pradingstančius, ruoželius. Ėjau tiesiai, nuo smarkaus lietaus gindamasis knyga (aišku, tai nebuvo geriausias lietsargis). Ties pirma sankryža pasukau į dešinę ir patekau į ilgą gatvę, ja leidausi kokius tris šimtus metrų, nestabtelėdamas praėjau pro kairėje stūksančius žalius ortodoksų bažnyčios kupolus (kai po trejų metų ketvirtą kartą turėsiu sugrįžti į Vilnių, jie nebebus žali, o paauksuoti, perdažyti taip, kaip buvo pačioje pradžioje; tokie, pagalvosiu tada, kad *visi* į juos atkreiptų dėmesį kiekvieną dieną išeidami iš namų), paskui vėl pasukau dešiniau ir žingsniavau Jono Basanavičiaus gatve. Ant 18-uoju numeriu pažymėto namo fasado su gelsva apdaila, ant namo, kurio tarpuvartės arka vedė į vidinį kiemą, kabėjo lentelė su užrašu lietuvių ir prancūzų kalbomis:

ŠIAME NAME
1917–1923 m.
GYVENO IR VĒLIAU JĮ APRAŠĖ SAVO
ROMANE „AUŠROS PAŽADAS“
PRANCŪŽŲ RAŠYTOJAS
IR DIPLOMATAS
ROMENAS GARI
(1914 m. VILNIUJE–1980 m. PARYŽIUJE)

Taip ir likau stovėti apstulbęs, varvantis, galiausiai išle-
menau frazę: „Vilniuje, Didžiosios Pohuliankos gatvės
16-ajame name, gyveno toks ponas Piekielnis.“

5

Toji frazė neišdygo iš niekur. Kažkada reikėjo ją perskai-
tyti, įrašyti į atmintį, kad ji tenai įsismelktų ir įsigyventų,
kad jos neišjudintų kiti prisiminimai, visos tos atplaišos,
lekiojančios tai šen, tai ten sąmonės užkaboriuose ir kar-
tais visiškai netikėtai išnyrančios į paviršių.

Pasislėpęs po arka pasitikrinau internete, mūsų atminties tęsinyje, kad Didžiosios Pohuliankos gatvė pakeitė pavadinimą. Dabar ji vadinasi Jono Basanavičiaus gatve, o tuometinis 16-asis namas tapo 18-uuju. Taigi, būtent čia, Jono Basanavičiaus gatvės 18-ajame name su gelsva apdaila, anksčiau Didžiosios Pohuliankos gatvės 16-ajame, nuo septynerių iki vienuolikos metų, nuo 1921-ųjų iki 1925-ųjų (o ne nuo 1917-ųjų iki 1923-ųjų, kaip nurodyta memorialinėje lentoje, priešais kurią stovėjau permirkęs maždaug po amžiaus nuo to laiko), gyveno Romanas Gary, kai dar vadinosi ne karišku vardu, tapsiančiu jo rašytojo pseudonimu, o giminės vardu – kai buvo Kacevas, Romanas Kacevas.

Lietus liovėsi. Debesys drauge su savimi paskubomis nusitempė dangaus pilkumą. Pasirodė saulė, tylomis, apimtas tos pačios nevalingos, dirbtinės pagarbos tarsi į kulto vietą įšliūkinau į vidinį kiemą. Tenai nebebuvo malkų sandėlio, kur prieš amžių raudančiam berniukui į pagalbą siūlėsi pliauskos, nebuvo ir jokios didelės plytų krūvos, šaudmenų gamyklos žymės. Malkinės išnyko, su jomis ir pliauskos. Tačiau plytėjo tas pats erdvus žemės plotas, dabar užgriozdintas automobilių, lietaus nublizgintais kapotais atspindinčių dangų; stūksojo keletas medžių, kiemą supo namų kraigai. Viename iš tų namų – kuriame gi? – gyveno Romanas Kacevas. Kitame, o gal tame pačiame, – toks ponas Piekieklis.